

Rekomendacje dla Ministra Zdrowia w obszarze ograniczenia palenia tytoniu i używania nikotyny w Polsce

Rekomendacje opracowane przez Grupę roboczą ds. Polski wolnej od nikotyny w ramach Rady Organizacji Pacjentów przy ministrze właściwym ds. zdrowia

Warszawa, Styczeń 2024 r.

Wstęp

W Polsce, zgodnie z danymi Eurobarometru Komisji Europejskiej, papierosy pali nałogowo prawie 29% populacji. Rośnie też liczba pacjentów, którzy z powodu palenia papierosów chorują głównie na choroby układu sercowo-naczyniowego, choroby układu oddechowego, a także nowotwory płuc, krtani, gardła czy trzustki. Pomimo podwyżki akcyzy, sprzedaż papierosów w naszym kraju wciąż wzrasta.

Zgodnie z dostępnymi danymi publikowanymi przez Ministerstwo Zdrowia, co roku z powodu chorób wywołanych paleniem tytoniu umiera przeszło 80 tysięcy Polek i Polaków. To oznacza, że z mapy Polski znika miasto wielkości Jeleniej Góry. Przeróżające są wyniki badań zwłaszcza wśród nieletnich, prowadzone zarówno przez placówki państwowe, jak i prywatne. Jak ustalił Państwowy Zakład Higieny – Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego (NIZP-PZH) ponad połowa polskich uczniów ma za sobą swojego pierwszego papierosa, a inne badania prowadzone przy udziale m.in. Uniwersytetu Warszawskiego wskazują, że aż 12% nieletnich przyznaje się do codziennego palenia papierosów. Zgodnie z ostatnim badaniem ESPAD, aż 7 na 10 (71,2%) uczniów polskich szkół w przedziale wiekowym 15-16 lat oceniło, że zakup papierosów jest dla nich „dość łatwy” lub „bardzo łatwy”, pomimo obowiązującego zakazu sprzedaży papierosów osobom nieletnim. Blisko połowa młodych ludzi w tym wieku (46,8%) twierdzi, że palenie papierosów „od czasu do czasu” wiąże się z małym lub nawet żadnym ryzykiem (źródło: Parlamentarny Zespół ds. Zdrowia Publicznego).

Przedstawione w niniejszym dokumencie rekomendacje uwzględniają interdyscyplinarne rekomendowane działania, których wdrożenie i realizacja pozwoli na znaczne zredukowanie problemów związanych z paleniem tytoniu i używaniem nikotyny w Polsce.

Rekomendacje

I. Polityka publiczna

1. Powołanie centralnego ośrodka koordynującego

Powołanie jednego ośrodka koordynującego politykę publiczną państwa w zakresie walki z uzależnieniem od nikotyny. Wprowadzenie mechanizmów koordynacji działań pomiędzy ministerstwami Zdrowia, Rodziny i Polityki Społecznej, Finansów, Sportu, Rolnictwa, Edukacji i Nauki na rzecz wypracowania resortowych polityk i jednorodnej, krajowej spójnej polityki publicznej na rzecz wyeliminowania papierosów z przestrzeni publicznej.

2. Certyfikacja produktów dostępnych na rynku

Stworzenie procedury badawczej i certyfikującej na podstawie składu i toksyczności produktów alternatywnych do papierosów, substancji wykorzystywanych w płynach do e-papierosów, wkładach do podgrzewaczy tytoniu oraz innych formach produktów zawierających nikotynę.

Uporządkowanie rynku używek nikotynowych, w tym tzw. alternatyw, poprzez prawne zdefiniowanie produktów obecnych na rynku, oznaczanie ich szkodliwości w skali bezwzględnej i porównywalnej do papierosów.

II. Profilaktyka i edukacja

1. Działania edukacyjne skierowane do młodzieży

Intensyfikacja kampanii edukacyjnych skierowanych do dzieci, młodzieży i osób dorosłych, w tym uświadamiających w zakresie mechanizmów nałogu oraz przełamania mitów związanych z paleniem.

2. Działania informacyjne skierowane do konsumentów

Wdrożenie transparentnego systemu informującego konsumentów, lekarzy, opinię publiczną o mniejszym narażeniu na oddziaływanie substancji toksycznych i różnicach w

poziomie substancji toksycznych w produktach zawierających nikotynę i wykorzystanie do tego celu wiedzy i danych będących w posiadaniu agend Ministerstwa Zdrowia.

3. Ograniczenie promowania substancji zawierających nikotynę

Wycofanie papierosów z widocznych miejsc w sklepach, supermarketach, kioskach oraz zakaz promowania produktów zawierających nikotynę w miejscach publicznych, sklepach, galeriach handlowych, punktach gastronomicznych, wydarzeniach kulturalnych.

III. Ograniczenie użycia i dostępu do produktów z nikotyną

1. Polityka restrykcyjna dla sprzedających papierosy nieletnim

Wprowadzenie podstaw prawnych umożliwiających podwyższenie kar za sprzedaż papierosów nieletnim, popartych skuteczną egzekucją, w tym odbiór koncesji na sprzedaż substancji zawierających nikotynę oraz brak ponownej możliwości ubiegania się o przyznanie koncesji.

Zakaz sprzedaży wyrobów z nikotyną w pobliżu szkół podstawowych i średnich oraz wyłączenie handlu wyrobami nikotynowymi w obrębie 100 m od placówek oświatowych.

2. Polityka restrykcyjna dla sprzedaży papierosów

Zakaz sprzedaży jednorazowych e-papierosów, które istotnie inicjują wejście w nałóg dzieci i młodzieży, a także tworzą ryzyko dla środowiska naturalnego (baterie i plastik) oraz zakaz palenia tytoniu w większej liczbie miejsc publicznych, np. ogródkach kawiarnianych. Podniesienie wieku legalnego zakupu wyrobów nikotynowych od 21 roku życia oraz wprowadzenie zakazu sprzedaży papierosów i innych wyrobów tytoniowych do palenia, a więc cygar, cygaretek i tytoniu do samodzielnego skręcania, obejmujący osoby urodzone od 2010 roku. Ograniczenie liczby wydawania koncesji i ograniczenie punktów sprzedaży papierosów.

Wprowadzenie koncesji dla punktów sprzedaży wszystkich produktów zawierających nikotynę: tradycyjnych papierosów oraz alternatywnych form dostarczania nikotyny, w tym wprowadzenie zakazu sprzedaży e-papierosów w automatach lub produktów przypominających e-papierosy niezawierających nikotyny.

3. Zmniejszanie atrakcyjności produktów z nikotyną

Wprowadzenie prawa nakazującego producentom i dystrybutorom papierosów ujednolicenia opakowań tak, aby nie stwarzały one wrażenia atrakcyjności. Wprowadzenie zakazu dodatków smakowych, zapachowych i słodzących do e-papierosów, papierosów tradycyjnych, wyrobów alternatywnych.

4. Podatki i regulacje cen

Stworzenie takiego systemu opodatkowania produktów uzależniających, który uwzględnia różnice w poziomie ryzyka zdrowotnego poszczególnych wyrobów. Wzrost podatków na wyroby tytoniowe, nikotynowe i pokrewne powinien być planowany w sposób uwzględniający zarówno inflację, jak i poziom ich szkodliwości.

IV. Leczenie osób uzależnionych

1. Polityka prewencyjna i edukacyjna dla kadry medycznej

Opracowanie nowoczesnych wytycznych dla lekarzy POZ służących udzielaniu pomocy profesjonalnej dla pacjentów palących papierosy uzależnionych od nikotyny, uwzględniających rekomendacje Polskiego Towarzystwa Chorób Cywilizacyjnych i Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Wprowadzenie szkoleń dla lekarzy POZ i innych specjalności pod kątem postępowania z osobami uzależnionymi od nikotyny. Wprowadzenie w POZ obowiązku udzielania interwencji nikotynowej pacjentom uzależnionym od nikotyny.

2. Utworzenie sieci poradni antynikotynowych w całej Polsce

Przeznaczenie części kwoty wpływającej do budżetu państwa z tytułu podatku akcyzowego na papierosy na stworzenie minimum w każdym powiecie specjalistycznych poradni odwykowych dla osób uzależnionych od nikotyny, zatrudniających lekarzy przeszkolonych w leczeniu uzależnień. Podniesienie wyceny świadczeń związanych z leczeniem uzależnienia od nikotyny. Wprowadzenie mechanizmów refundacji dla leków i środków wspomagających rzucenie palenia tytoniu.

3. Redukcja szkód zdrowotnych związanych z paleniem papierosów

Wprowadzenie programów redukcji szkód dla osób uzależnionych od nikotyny, które nie uzyskują poprawy w trakcie stosowania nikotynowej terapii zastępczej oraz leczenia farmakologicznego uzależnienia.

Skład Grupy Roboczej ds. Polski Wolnej od Nikotyny przy Radzie Organizacji Pacjentów przy MZ:

Anna Śliwińska – Polskie Stowarzyszenie Diabetyków – Przewodnicząca

Dr Piotr Dąbrowiecki – Polska Federacja Stowarzyszeń Chorych na astmę alergię i POCHP

Małgorzata Durka – Związek Stowarzyszeń Koalicja „ Na Pomoc Niezależnym”

Piotr Fonrobert – Polska Koalicja Pacjentów Onkologicznych oraz Stow. Pomocy Chorym na GIST

Igor Grzesiak – Instytut Praw Pacjenta i Edukacji Zdrowotnej

Mgr Iwona Ceglińska – UKSW

Dr n. med. Dorota Kiprian – Narodowy Instytut Onkologii

Prof. dr hab. n. med. Filip Szymański – UKSW

Prof. dr hab. n. med. Marcin Wojnar – WUM

Jakub Szymański – Ministerstwo Zdrowia

Dariusz Poznański – Ministerstwo Zdrowia